

Triodos Bank verwelkomt de mogelijkheid te reageren op het Klimaatplan 2025-2035 middels deze publieksconsultatie. Naast onze bijdrage aan een reactie via de Nederlandse Vereniging van Banken willen wij graag een aantal punten belichten die we bijzonder waarderen aan het voorgenomen plan, maar ook een aantal belangrijke tekortkomingen agenderen. Onze belangrijkste opmerking is dat uit het Klimaatplan nog onvoldoende urgentie blijkt. Doelen moeten ambitieuzer, deels vanuit rechtvaardigheidsprincipes, waarbij ook onconventioneel beleid nodig is om de doelen te behalen. Hierbij verdient het organiseren van afbouw van fossiele activiteiten en de rol van financieringsstromen speciale aandacht.

Allereerst vinden wij het positief te zien dat principes het uitgangspunt voor het Klimaatplan 2025-2035 vormen. Een dergelijke waardegedreven manier van beleidsplannen maken doet recht aan de verantwoordelijkheid die wij als mensen hebben naar elkaar, naar toekomstige generaties en naar de aarde. We zijn van mening dat een aantal principes echter onvoldoende is verwerkt in zowel de doelstellingen als het voorgenomen beleid. In het bijzonder moeten de principes "gemeenschappelijke maar gedifferentieerde verantwoordelijkheid", "bijdrage en ondersteuning naar draagkracht" en "de vervuiler betaalt" niet slechts binnen nationale context toegepast worden, maar ook op internationaal vlak. Zoals de *European Scientific Advisory Board on Climate Change* vorig jaar in haar advies over een EU-klimaatdoel heeft becijferd is een veel sneller afbouwpad dan 90-95% reductie van CO₂-uitstoot ten opzichte van 1990 in 2040 dan gewenst. In het verlengde hiervan is voor een internationaal rechtvaardige transitie ook een ambitieuzer afbouwpad voor de periode 2025-2035 nodig. Wij roepen de minister daarom op om in navolging van deze principes de doelstellingen voor de uitstoot in Nederland significant aan te scherpen voor de volledige periode tussen nu en 2050 en dit met adequaat beleid te ondersteunen. Ook in Europese en internationale context zou de minister zich voortdurend moeten inzetten voor ambitieuzere doelstellingen voor de mondiaal rijkste landen met hoge historische emissies. Tevens achten wij het noodzakelijk dat ook tussendoelen, zoals voor 2040, in wetgeving worden vastgelegd.

Wij waarderen de integrale blik die aan het Klimaatplan ten grondslag ligt, waarbij zowel sociale inclusiviteit en gevolgen van de energietransitie als de link met andere duurzaamheidsdoelen zoals circulariteit wordt benoemd. Ook waarderen wij het dat het belang van energie- en voedsel-coöperaties voor de energie- en klimaattransitie wordt uitgelicht. Wij verwachten dat de minister deze observaties ook omzet in concreet beleid. Zo zou het concreet voorrang geven aan energiecoöperaties en voedselcoöperaties boven andere vormen van organisaties waar sprake is van schaarse ruimte, een manier zijn om deze vorm van maatschappelijke initiatieven te bevorderen. Op het gebied van circulariteit is het belangrijk om snel wetgeving in te voeren, zoals het implementeren van Right to Repair. Daarnaast is het significant zwaarder belasten van grondstoffen ten opzichte van hergebruikt materiaal een belangrijke prijsprikkel om circulariteit te bevorderen.

Wij zijn van mening dat het Klimaatplan 2025-2035 zoals het er nu ligt de urgentie van het mitigeren van klimaatverandering onderschat. Met verbazing hebben wij gelezen dat het Klimaatplan 2025-2035 voor een aantal sectoren zoals de luchtvaart weinig reductiebeleid voornemens is in te voeren buiten inzetten op innovatie. Hoewel wij innovatie verwelkomen is het onvoldoende om alleen in te zetten op innovaties (zonder adequaat bewijs dat het de verwachte emissiereductie oplevert) in een plan om de opwarming van de aarde tot 1.5 graden te limiteren. We hebben mondiaal nog maar enkele jaren de tijd om met een grote inspanning de 1.5 graden doelstelling in zicht te houden zoals het meest recente *Emissions Gap Report* inzichtelijk maakt. Uit de meest recente Klimaat- en Energieverkenning blijkt juist dat Nederland achterloopt op haar doelen voor 2030. Hier komt nog eens bij dat Europa en Nederland op basis van de eerder besproken rechtvaardigheidsprincipes nog sneller haar uitstoot moet reduceren dan nu het geval is. In het klimaatplan wordt momenteel nog gesproken over "onconventionele mitigerende maatregelen" die wellicht in de toekomst nodig zouden zijn. Wat ons betreft zijn deze maatregelen juist nu vereist. Hoe langer we uitstellen, hoe groter de opwarming van de aarde, maar ook hoe abrupter en dus pijnlijker maatregelen worden en hoe lastiger het is om draagvlak te vinden.

Het gaat dan ten eerste om volumebeleid, waarbij we de afbouw van zware uitstoters organiseren. De afweging van welke bedrijfsactiviteiten dienen te worden afgebouwd vraagt naast een evaluatie van CO₂-uitstoot om een afweging van de maatschappelijke relevantie van dergelijke economische activiteit. Bij de afbouw van grote uitstoters moeten internationale waterbedeften voorkomen worden, wat inhoudt dat waar voor afbouw wordt gekozen ook gedragsverandering onderdeel moet zijn van het afbouwplan. In het organiseren van deze afbouw kan de overheid een grote rol spelen via normering en vergunningsbeleid. Wellicht zou het de maatwerkafspraken met grote industrie vlot trekken om afbouw als het enige alternatief voor een ambitieuze maatwerkafpraak te nemen.

Ook moeten er een aantal maatregelen worden toegevoegd om financieringsstromen daadwerkelijk te kunnen ombuigen van grijs naar groen. Het huidige klimaatplan lijkt uitsluitend te focussen op het opbouwen van financieringsstromen richting groene investeringen, terwijl juist het afbouwen van grijze financiering prangend is voor mitigatie van klimaatverandering. Als onderdeel van de afbouw van fossiele brandstoffen dient er daarom ook aandacht te worden besteed aan het afbouwen van private financieringsstromen naar bedrijfsactiviteiten met een hoge broeikasgasuitstoot. Wij vinden het een kwalijke zaak dat de financiers die de grijze economie blijven faciliteren in het Klimaatplan niet benoemd worden. Om afbouw van fossiele financiering te organiseren is een duidelijk kader nodig. De overheid, regelgevers en toezichhouders moeten wat ons betreft via normering de financiële sector aanzetten de absolute CO₂ uitstoot van hun financieringen af te bouwen in lijn met de nationale en internationale doelstellingen.

Wij vinden daarnaast dat de Nederlandse overheid zich in internationale context maximaal moet inzetten voor een non-proliferatieverdrag voor fossiele brandstoffen. Zoals eerder is gebleken is een non-proliferatieverdrag een effectief middel om afbouw internationaal te organiseren. Wij roepen de Nederlandse overheid dus op zich net als 14 andere overheden aan te sluiten bij de groeiende coalitie voor een non-proliferatieverdrag voor fossiele brandstoffen.

Gegeven de hoge urgentie van klimaatmitigatie vinden wij de nauwe focus op competitiviteit en groene groei niet passend voor het Klimaatplan. Wat ons betreft is juist door een sterke focus op energiebesparing in samenhang met de hierboven beschreven onconventionele maatregelen een derde weg voor Nederland en Europa denkbaar. In deze derde weg krijgt het mitigeren van klimaatverandering op een sociaal inclusieve wijze prioriteit. Economische activiteit moet passen binnen dit doel in plaats van een doel op zich vormen. Zo kan ook strategische onafhankelijkheid worden gewonnen op het gebied van geïmporteerde fossiele brandstoffen. Doordat deze richting expliciet aandacht besteedt aan internationale rechtvaardigheid geeft dit daarnaast geloofwaardige invulling aan de wens van Europa een wereldleider te maken op het nemen van verantwoordelijkheid voor klimaatverandering.